

Landbruget i 1915.

Af H. Hertel.

Aaret 1915 er som sin Forgænger gaaet ud blodbesudlet og fuldt af Krigens Rædsler, og atter er et Aar forløbet, som i stort og smaat har faaet sit Præg af Verdenskrigen, af alle de Paavirkninger, sjælelige og materielle, der skyldes den, af al den Uhyggefølelse, den skaber, al den Usikkerhed, den medfører. Ogsaa vort Landbrugs Forhold har selvfølgelig været mer eller mindre vanskelige, usikre, udsatte for Overraskelser. Til Tider vanskelige med Hensyn til Tilvejebringelsen af dets Produktionsfornødenheder: Kul, Frø, Foderstoffer, Gødninger o. s. v. — som da t. Eks. England lagde Hindringer i Vejen for vore Tilførsler af Foderstoffer, Rusland af Kløverfrø, Tyskland af Kunstgødning —, til andre Tider vanskelige, hvad dets Udførsel angik — som da t. Eks. Tyskland fra den 18. Februar erklærede Englands Kyst i Blokade, og Ingen vidste, hvilke Følger det vilde faa —, atter til andre Tider vanskelige med Hensyn til Tilvejebringelsen af den nødvendige udenlandske Arbejdskraft o. s. v. Heldigvis lykkedes det i større eller mindre Grad at overvinde de fleste af de opstaaede Vanskeligheder, og vort Landbrug har kunnet arbejde nogenlunde uforstyrret og nyde godt af de ved Krigssituationen fremkaldte høje Priser. Utvivlsomt har Aaret givet det en Fortjeneste, der er større end de senere gode Aars normale Fortje-

nesten, men dog ikke saa stor, som mange uden for Landbruget mener, thi dets Driftsudgifter er ogsaa stegne og ofte meget betydeligt.

Før den sædvanlige Oversigt vedrørende vort Landbrugs Virksomhed i dets enkelte Grene gives, vil det, som i Fjor, være naturligt at redegøre for de af Krigssituationen fremkaldte ekstraordinære Foranstaltninger angaaende Landbruget.

Til den Række Udførselsforbud vedrørende Landbrugsprodukter m. v., som blev udstedte i 1914 (jvfr. Tidsskriftets forrige Aarg., S. 174—75), er der i 1915 føjet følgende nye: Den 10. Januar forbødes Udførselen af Svinefedt. Forbudet omfatter dog ikke Fedt til teknisk Brug, naar Emballagen er i Overensstemmelse med Landbrugsministeriets Bekendtgørelse af 28. Oktober 1914. Den 13. Januar forbødes Eksporten af Kløverfrø, den 4. Februar af Svinehuder og Palmekærner og den 10. s. M. af raa Hamp. Fra den 15. Februar at regne ophævedes endvidere Tilladelsen til at udføre Kartofler, der stammer fra Mærker, fra hvilke det var tilladt at udføre Kartofler til de Forenede Stater; det vil sige: enhver Udførsel af Kartofler blev forbudt. Den 9. Marts forbødes Eksport af levende Svin, den 24. April af Bomuldsfrø og den 29. Juni af Okse- og Faaretalg, Premier jus, Oleo-oil og Oleo-stearin samt Spiseløg. Fremdeles udstedtes der den 10. Juli Udførselsforbud for Ammoniak og Ammoniaksalte, alle Kalisalte, saasom Kainit, Kaligødning og Klorkalium, samt Kalilud, klorsurt og overklorsurt Kali og Kalisalpeter. Den 25. August udstedtes der et delvist Forbud mod Udførsel af Ost, idet Mejerierne kun fik Tilladelse til at udføre 25 pCt. af deres Produktion. Ordningen af Eksporten sker gennem Kontoret for Mejeri-statistik i Odense. Den 2. September forbødes Udførselen af Sukker, den 23. s. M. af Svær af Hoveder og Tær og den 6. Oktober af Olden (Bog og Agern). Den 4. November ændredes Bestemmelserne vedrørende Osteudførselen saaledes, at Mejerierne kun fik Tilladelse til at ud-

føre 15 pCt. af Produktionen, at Udførselen kun maa finde Sted af Ost med et Sødsmælsindhold af mindst 20 pCt., og at Eksporten kun maa foregaa gennem de af Landbrugsministeriet dertil godkendte Eksportører. — Det den 23. November 1914 udstedte Udførselsforbud for Heste blev i Slutningen af Oktober Maaned forandret derhen, at det under Tilsyn og Medvirkning af De samvirkende danske Landboforeninger tillodes at udføre 10,350 Stkr. Vallakker, som i Foraaret 1916 opnaar en Alder af 4 Aar og derover, og som ikke findes anvendelige for den danske Hær. Det nævnte Antal fordeler sig saaledes: fra Jylland maa udføres 6000 Stkr., fra Sjælland 2500, fra Fyn 1200, fra Lolland-Falster 500 og fra Bornholm 150. — Den 22. November forbødes Udførselen af Kasein i tørret Tilstand.

Hvad angaar de i Aarets Løb truffne Bestemmelser med Hensyn til forskellige Landbrugsprodukter, kan der af Pladshensyn selvfølgelig kun være Tale om en kortfattat Redegørelse. For Kornsorternes Vedkommende er der udstedt en Række Bekendtgørelser. Saaledes bestemte en Bekendtgørelse af 11. Januar, at »Møllere og Bagere skal have Adgang til i fornødent Fald gennem Ekspropriation ved offentlig Foranstaltning at forsynes med dansk Rug til Brug som Brødkorn«, dog »skal Rug kun kunne begæres eksproprieret til et Forbrug efter Forretningens sædvanlige Omfang for højst 14 Dage ad Gangen«. Samme Dag anmodede Indenrigsministeriet samtlige Amtmænd om paa Statens Vegne inden for Amtets Grænse »at indkøbe tærsket dansk Rug (fuldvægtig) i gode tørre Varer, egnet til Brødkorn, samt om at træffe fornøden Foranstaltning til hensigtsmæssig Oplagring af den indkøbte Beholdning«. En Uge senere bestemtes det, at Staten mod fuld Erstatning skulde overtage det hertil indførte fremmede Hvedemel.

Som meddelt i forrige Aarsberetning blev den 31. December 1914 Maksimalprisen paa Rug sat til 19 $\frac{1}{2}$ Kr. pr. 100 kg (hollandsk Vægt 118 Pd.). En Bekendtgørelse

af 29. April 1915 tillod hertil at lægge Omkostningerne ved Kvalitetsforbedring af Rugen gennem Ovn-tørring, dog ikke over 1 Kr. pr. 100 kg. Den 28. Januar fastsattes Maksimalprisen for dansk Hvede og Hvedeklid til henholdsvis 21½ Kr. pr. 100 kg (128 Pd. holl.) og 17 Kr. Maksimalpriserne blev ophævede for Saasæd ved Bekendtgørelsen af 6. August, der bestemte i sin § 1, at ved Salg af Rug og Hvede, der skal anvendes som Saasæd, er det tilladt Indehaveren af dansk Rug og Hvede, hvad enten han er Producent eller ikke, at tage en højere Pris for Varen. To Maaneder senere, ved Bekendtgørelse af 19. Oktober, blev Maksimalpriserne nedsatte, for Rugens Vedkommende til 18½ Kr. (holl. Vægt 120 Pd.) og for Hvedens til 19 Kr. (holl. Vægt 130 Pd.); samtidig fastsattes der en Maksimalpris af 16 Kr. pr. 100 kg Rug- og Hvedeklid. — Den 30. December fastsatte to Bekendtgørelser Maksimalpriser for grovmalet Mel af dansk Rug og for Flormel af dansk Hvede. For Rugmelet bestemtes Maksimalprisen til 21 Kr. pr. 100 kg for gode, sunde Varer og for Hvedemelet til 26 Kr. De 2 Maksimalpriser kommer dog ikke til Anvendelse ved Salg, der kun angaar 20 kg eller derunder. For saadanne mindre Partier er derimod Amtmændene bemyndigede til at fastsætte Maksimalpriser hver inden for sit Omraade. Endvidere gives der for Rugmelets Vedkommende Amtmændene Bemyndigelse til at træffe Bestemmelser om Nedsættelse af Maksimalprisen, særlig naar det maa anses for at være almindeligt, at den Rug, som leveres til Mølle inden for det paa-gældende Amtsomraade, i det højeste vejer 116—117 Pd. hollandsk. Bekendtgørelserne ledsages forøvrigt af de i tidligere Bekendtgørelser fastsatte Bestemmelser om, hvilke Omkostninger der kan lægges til Maksimalprisen, samt af de sædvanlige Straffebestemmelser.

En Bekendtgørelse af 25. Februar forbyder, saa længe Forbudet mod Opfodring af Rug og Hvede staar ved Magt, at anvende disse to Kornsorter, Boghvede, Kartofler samt indenlandsk Byg ved Fremstilling af Spiritus, medens

udenlandsk Korn kun maa anvendes, naar det paagældende Parti indføres her til Landet af en Spiritusfabrik. Og ved Bekendtgørelser af 25. Marts og 31. August forbydes det de Bryggerier, der tilvirker skattepligtigt Øl, dertil at anvende dels indenlandsk, dels ogsaa udenlandsk Byg, med mindre den er indført her til Landet af Bryggerierne selv. Fremdeles udstedtes der den 8. Marts en Bekendtgørelse om Begrænsning af Fremstillingen af Rug- og Hvedeklid m. v. — Den 9. Maj meddeltes det, at Forbudet mod Opfodring af Brødkorn fremtidig ikke skal finde Anvendelse paa grøn Rug eller Hvede, som er bestemt til i grøn Tilstand at bruges som Foder, og under 15. Juli blev det forbudt, at danske Kornvarer og danske Foderstoffer indkøbes eller oplagres her i Landet for udenlandsk Regning eller iøvrigt under saadanne Forhold, at Varerne unddrages det indenlandske Forbrug.

For at hjælpe de Egne af Landet, der havde lidt mest ved Fodringsforbudet og Maksimalprisen paa Rug, meddelte Indenrigsministeriet i Februar, at de skulde blive hjulpe ved at faa Majs i Stedet for den Rug, de skulde aflevere. Foranstaltningen kom først de vestjyske, senere alle Amter til Gode. Ombytningen foregik paa den Maade, at Majsen paa Statens Foranledning leveredes frit paa nærmeste Jærnbane-station, saaledes at der for hver 100 kg Rug af ikke under 110 Pd. hollandsk Vægt gaves 100 kg Majs som Vederlag.

Foruden at Staten i Januar Maaned eksproprierede de Beholdninger af udenlandsk Hvedemel, som fandtes her, har den, ligesom i 1914, gentagne Gange gjort betydelige Indkøb af Majs og udenlandsk Brødkorn, som atter for en Del blev udbudt her i Landet. Saaledes foretog Staten i Juli Maaned til Levering i Efteraaret eller senere Indkøb af udenlandsk Rug og Hvede henholdsvis af indtil 15,000 og 10,000 Tons.

En Bekendtgørelse af 27. November bestemmer, at det skal være tilladt paa enhver Ejendom at anvende indtil 3 pCt. af Rug- og Hvedehøsten 1915 til Fodring, saa-

fremt denne Del af Kornet er uskikket til Brødkorn. Skønner imidlertid en Ejer, at han udover disse 3 pCt. af Høsten paa hans Ejendom har Korn, der er uskikket til Brødkorn, kan han eventuelt hos den i Henhold til Anordningen af 29. August 1914 for hans Kommune nedsatte Kommission faa Tilladelse til at anvende saadant Korn til Fodring i hans egen Bedrift.

Ifølge en anden Bekendtgørelse af 27. November skal der forbeholdes 1,528,000 Tdr. Hvede og 2,155,000 Tdr. Rug til Anvendelse som Menneskeføde, og der gives Regler for, hvorledes Ligningen af disse Mængder skal finde Sted paa de enkelte Amter efter en af Det statistiske Departement udarbejdet Plan. Af Hvede lignes der 1,229,800 Tdr. paa Øernes Amter og 298,200 Tdr. paa Jyllands og af Rug henholdsvis 1,065,000 Tdr. og 1,090,000 Tdr.

Under 18. December udstedte Indenrigsministeriet en Bekendtgørelse, der paabyder Indehavere af Salgsdokumenter vedrørende Chilisalpeter, som findes paa Lager her i Landet eller er købt i Udlandet, at indsende Dokumenterne til Indenrigsministeriet. De ifølge Kontrakterne købte Partier maa, indtil anden Bestemmelse er truffen, ikke sælges til Udlandet; ej heller maa afsluttet Certeparti over Fragt til disse Gødningstoffer afstaas, og hverken Kontrakt eller Certeparti maa annulleres eller udskydes til senere Levering, end Kontrakten bestemmer. — Hensigten med denne Foranstaltning er dels at sikre Tilførslerne her til Landet, dels at tilvejebringe Materiale til Undersøgelse af de for Tiden gældende Priser paa Chilisalpeter for at komme til Klarhed over, hvorvidt prisregulerende Foranstaltninger vil være nødvendige.

Den 21. December udstedtes en ligelydende Bekendtgørelse vedrørende alle Partier af udenlandsk Byg, Majs og Bomuldsfrøkager.

For Svineproduktionens Vedkommende foreligger der en Række ministerielle Bestemmelser. Saaledes udkom der den 25. Marts et Par Bekendtgørelser,

af hvilke den ene henlægger al Slagtning af Svin til Eksport til de egentlige Eksportslagterier, over hvilke der samtidig udkom en Liste, medens den anden Bekendtgørelse dels forbyder at slagte synlig drægtige Søer *) samt Svin, der vejer under 65 kg i levende Vægt, dels bestemmer, at der skal fastsættes en Maksimalpris for slagtede Svin, der sælges her i Landet i hele og halve Kroppe, i Forhold til det engelske Marked og saaledes, at den »offentliggøres, saa ofte det findes fornødent, i Almindelighed en Gang om Ugen«. Samtidig paatog Eksportslagterierne sig en Forpligtelse til at forsyne det hjemlige Marked med det fornødne Kvantum Flæsk og Affald, for hvilket der ogsaa var fastsat Maksimalpriser. Da disse i Maj Maaned maatte sættes stærkt op paa Grund af Prisstigningen paa dansk Bacon i London, enedes Prisreguleringskommissionen og Repræsentanter for Landbruget paa et Møde den 18. Maj om at foreslaa Overgangen til en fast Maksimalpris uafhængig af de engelske Noteringer, og i Overensstemmelse hermed udkom der under 21. Maj en Bekendtgørelse, der nedsatte Maksimalpriserne for Slagteaffald og for Flæsk, medens man for hele og halve Svinekroppe bibeholdt den tidligere fastsatte Maksimalpris af 154 Øre (uden Hoved) og 146 Øre (med Hoved) pr. kg. Atter i August Maaned blev Maksimalpriserne, efter langvarige, men frugtesløse Forhandlinger mellem Slagterierne og Regeringen, af denne nedsat, de fleste Priser med ca. 10 pCt., for hele og halve Svinekroppe saaledes til 140 Øre (uden Hoved) og 132 Øre (med Hoved) pr. kg. Hvad det hjemlige Markeds Forsyning angaar, er endvidere den procentiske Del af Produktionen af Svineaffald m. m., som skal forbeholdes det, gentagne Gange blevet forøjet, ligesom Ministeriet har medvirket til at fremskaffe amerikansk Flæsk og Fedt, for hvilket der ogsaa er fastsat Maksimalpriser.

*) Den 2. Oktober blev Forbudet udvidet til ogsaa at gælde synlig drægtige Grise.

I Aarets Begyndelse var det tvivlsomt, om vi vilde faa tilstrækkeligt af Foderstoffer. Som i 1914 sendte Staten et Par Repræsentanter til England for at faa frigivet de beslaglagte Partier, den forbød under 11. Februar Salg til Udlandet af de ifølge Kontrakter købte Partier af Majs, Bomuldsfrøkager og Byg, og der blev truffet en Ordning med Hensyn til de indkøbte Foderstoffers ligelige Fordeling over Landet. Forholdet bedredes efterhaanden. I Midten af Marts kunde Prisreguleringskommissionen meddele, at der af Majs og Byg var indkøbt lidt under 300,000 Tons (= ca. 3 Mill. Tdr.) og af Bomuldsfrøkager lidt over 300,000 Tons. I Løbet af Foraaret var Indførselen, særlig fra Amerika, rigelig, man behøvede ikke at søge om flere Dispensationer i England, det af Andelsorganisationerne og de private Importører i den Anledning nedsatte Udvalg indstillede derfor sin Virksomhed; men samtidig nedsatte Staten et officielt Udvalg til Behandling af Sager vedrørende Foderstofimporten, hvis det senere skulde vise sig nødvendig. Majsprisen, der i Januar, Februar og Begyndelsen af Marts havde været oppe paa 23—24 Kr. pr. 100 kg — hvad der svarer til omtrent 100 pCt.'s Stigning mod Aaret forud —, gik efterhaanden betydelig ned tilligemed Priserne paa de andre Foderstoffer, og Foderspørgsmaalet beredte i Sommerens og Efteraarets Løb ingen større Vanskeligheder. Tilstrækkelige Tilførsler maa anses for sikrede ved Andelsorganisationernes og de private Importørers Indkøb, saa Staten kun vil behøve at gribe ind, hvis der skulde opstaa større Vanskeligheder.

Ogsaa med Hensyn til Ordningen af Smør- og Osteudførselen har Staten grebet ind. Som alt omtalt har Ministeriet bestemt, at Eksporten af den Fjerdedel af Osteproduktionen, som maa udføres, skal finde Sted gennem Kontoret for Mejeristatistik. Hvad Smørudførselen angaar, udstedte Justitsministeriet — i Overensstemmelse med derom førte Forhandlinger (jvfr. nedenfor) — den 11. Oktober en Bekendtgørelse, der bestemmer, »at

Udførsel her fra Landet af Smør, Fløde og Sødsmælk indtil videre kun kan ske gennem de af Landbrugsministeriet dertil godkendte Eksportvirksomheder paa de for Udførselen nærmere foreskrevne Vilkaar, saaledes at Hjemmeforbrugets Tarv behørig iagttages«.

Fremdeles bør det nævnes, at da de høje Kornpriser antoges at ville gøre det vanskeligt for de smaa Landbrugere at komme i Besiddelse af den fornødne Saasæd, tilraadte Indenrigsministeriet i et Cirkulære af 29. Marts Amtsrådene at stille sig velvilligt over for de Sogneraad, der forlangte Amtsrådets Samtykke til at stifte Laan for at kunne hjælpe saadanne smaa Landbrugere ved at garantere for den Saasæd, de købte. Atter i Juli Maaned bragtes denne Bestemmelse i Anvendelse med Hensyn til Efteraarssaaningen.

I Foraaret og senere ved Høsttid tillod Overkommandoen, at de indkaldte selvstændige Landbrugere, hvis Nærværelse i Saa- og Høsttiden var paatrængende nødvendig, kunde faa Orlov i nogle Uger, og det tillodes Soldaterne at deltage, eventuelt mod Betaling, i Markarbejdet hos Kvarterværterne.

Endelig kan det nævnes, at Indenrigsministeriet i et Cirkulære af 23. Marts meddelte Amtmændene, at nogle gamle Forordninger af 1806, 1808 og 10 om Naboers Pligt til at yde Hjælp ved Driften af de indkaldte Soldaters Landejendomme stadig er i Kraft og skal bringes i Anvendelse, hvis det viser sig nødvendigt.

For at bistaa Ministeriet under Overvejelserne med Hensyn til den overordentlig vanskelige Ordning af de fleste af de Landbrugsspørgsmaal, der efterhaanden frembød sig, blev der i 1915 nedsat to Landbrugsudvalg. Saaledes nedsatte Landbrugsministeriet i Februar en Kommission til at gøre Indstilling bl. a. om, hvad der kan gøres for at hjælpe og vejlede Landbruget, særlig om der er Anledning for Staten til at medvirke ved Landbrugets Forsyning med Kunstgødning, Sædekorn, Markfrø og andre Hjælpemidler, samt hvad der saavel fra

Statens som fra Landbrugets Side kan gøres for at sikre en rigeligere og rentablere Landbrugsproduktion i 1915. Kommissionens Medlemmer er: Professor *T. Westermann* (Formand), Landstingsmand *N. Jensen* (Toustrup), Husmand *Jensen-Vandman* og Statskonsulenterne *Fr.* og *K. Hansen*. Udvalget har udrettet et meget betydeligt Arbejde og har bl. a. udsendt en Række Raad angaaende Jordens Benyttelse m. m. — Det andet Udvalg, »Landbrugsraadet«, blev nedsat efter Forhandling med Indenrigsministeriet og de 4 Landbrugsorganisationer: Landhusholdningsselskabet, De samvirkende danske Landboforeninger, Andelsudvalget og De samvirkende danske Husmandsforeninger. Paa et Møde den 7. Juli vedtog de 3 førstnævnte Organisationer at rette en Henvendelse til Indenrigsministeriet om, at Landbruget maatte blive fylligere repræsenteret i Prisreguleringskommissionen end hidtil. Da Ministeriets Svar forelaa, holdt de 4 Organisationer den 19. August et nyt Møde, paa hvilket det enstemmig vedtoges at foreslaa nedsat et raadgivende Landbrugsudvalg »til enten at udtale sig om de Spørgsmaal, der bliver det forelagt af Regeringen eller Prisreguleringskommissionen, eller til i givet Tilfælde selv at fremkomme med Henvendelser til den høje Regering eller Prisreguleringskommissionen«. Ministeriet bifaldt Henstillingen, og Udvalget traadte i Virksomhed i Begyndelsen af September. Det bestaar af følgende 8 Medlemmer: Proprietær *Grut-Hansen* og Forstander *Madsen-Mygdal* (valgte af Landhusholdningsselskabet), Folketingsmand *Pinstrup* og Forstander *Brink-Lassen* (valgte af Landboforeningerne), Direktør *Anders Nielsen* (Formand) og Proprietær *Porse* (valgte af Andelsudvalget), Husmændene *Jensen-Vandman* og *C. Johansen* (valgte af Husmandsforeningerne).

Gaar man efter denne korte, summariske Oversigt over til at behandle Aarets forskellige landøkonomiske Forhold, er der følgende at meddele om det vigtigste af disse, H ø s t e n.

Da det paa Grund af Verdenskrigen var af særlig Vigtighed, at der i 1915 paa et saa tidligt Tidspunkt som muligt kunde tilvejebringes Oplysninger om Størrelsen af Aarets Høstudbytte, blev den saakaldte »foreløbige« Høstberetning, der sædvanligvis udkommer i Midten af November Maaned, erstattet af de af Det statistiske Departement i Juli og August offentliggjorte ugentlige Meddelelser om Høstudsigterne. Da den første af disse Meddelelser fremkom i Begyndelsen af Juli, stod Afgrøderne under Trykket af en ualmindelig langvarig Tørkeperiode, og Beretningen gav Anledning til ikke ringe Bekymring, navnlig med Hensyn til Vaarsædsafgrøderne. Sædhøsten ansloges dengang som Helhed til at ville give noget under Middelhøst, ja i Jylland betydeligt derunder. Med den rigelige Regn, der faldt i den følgende Tid, bedredes imidlertid Udsigterne Uge for Uge, saa man efterhaanden turde nære Haab om at naa en Middelhøst eller dog nær derop imod. Og da August Maaned var forbi, holdt Regnen op, Solen skinnede, og Jorden kaldte: Kom og høst mig! Den af Departementet foretagne Opgørelse over Sædafgrødernes Fold- og Kærneudbytte og over Udbyttet af Hø og Halm, som blev grundet paa de kommunale Raads indsendte Meddelelser og offentliggjort i »Statistiske Efterretninger« for den 2. Oktober, viser, at Haabet om at naa en Middelhøst i fuldt Maal er gaaet i Opfyldelse for Øernes Vedkommende, men ikke for Jyllands. Foldudbyttet af samtlige Kornsorter var nemlig paa Øerne over Gennemsnitsudbyttet i Femaaret 1909—13, men i Jylland under. Grunden hertil maa utvivlsomt søges deri, at Afgrøderne paa Halvøens lettere Jorder ofte har haft ringe Modstandskraft over for de hemmende eller endog ødelæggende Virkninger af Tørken i Maj og Juni.

Den Sædart, der for Landet som Helhed har givet det bedste Udbytte i 1915, er Hveden. Der er gennemsnitlig høstet 42.4 hl pr. ha eller 16.8 Tønder pr. Tønde Land. Dette Foldtal betegner en usædvanlig stor

Hvedehøst, idet det gennemsnitlige Udbytte ligger en halv Snes Procent lavere. Derefter har Bygget givet det højeste Foldudbytte: for 2-radet Byg 36.1 hl pr. ha (14.3 Tdr. pr. Td. Ld.) og for 6-radet 31.0 hl pr. ha (12.3 Tdr. pr. Td. Ld.). Medens disse 2 Sædarter har givet et Foldudbytte, der maa betegnes som over Middelhøst, har ingen af de øvrige Kornsorter naaet det sædvanlige Gennemsnitsudbytte; Havren og Blandsæden er dog meget nær derved, Rugen derimod langt derfra, idet dens gennemsnitlige Foldudbytte (21.7 hl pr. ha eller 8.6 Tdr. pr. Td. Ld.) er 10 pCt. under det normale.

Kornsorternes samlede Kærneudbytte er i Fjor beregnet til 38 Mill. hl ($= 27\frac{1}{2}$ Mill. Tdr.) eller temmelig nær samme Mængde som Gennemsnittet for Femaaret 1909—13. Normalt er Halvøens Sædhøst lidt større end Øernes, men i Fjor er disses Sædhøst beregnet til 20.3 Mill. hl Kærne, Jyllands kun til 17.9 Mill.

Halmudbyttet var usædvanlig lille i 1915. Beregnet til Læs à 500 kg var det 5.75 Mill. eller ca. $1\frac{1}{4}$ Mill. Læs mindre end Gennemsnittet for det nævnte Femaar.

Ogsaa Udbyttet af Hø var meget lille: af Agerhø blev der gennemsnitlig kun høstet 2.8 og af Enghø 2.5 Tons pr. ha, d. v. s. omtrent $\frac{3}{5}$ og $\frac{4}{5}$ af det sædvanlige.

Statistisk Departement har endnu ikke udsendt Meddelelse om Høstudbyttet af Rodfrugter og Kartoffler. Det vides, at Rodfrugtarealet siden Arealopgørelsen i 1912 er vokset meget betydeligt, vistnok med ca. 30,000 ha, og Roehøsten har i Fjor sikkert givet et større Udbytte end det sidste Femaars normale. Det samme gælder om Udbyttet af Kartoffler, der anslaaes til at være 2—3 Mill. Tdr. større end normalt, ogsaa til Dels en Følge af, at Arealet er udvidet meget betydeligt.

I Henhold til en Meddelelse til Tidsskriftet fra Professor, Dr. phil. *Kolpin Ravn* er af de sædvanlige Sygdomme hos Landbrugsplanterne Stinkbrand hos Hvede og Stribesygge hos Byg bemærket i usædvanlig høj Grad (hvor Afsvampning ikke er

udført paa tilfredsstillende Maade). Rodbrand hos Runkel- og Sukkerroer samt hos Byg har vist sig mange Steder. Kaalbroksvampens Optræden synes at have været noget forskellig, somme Steder værre end sædvanlig, andre det omvendte. Kartofflerne har været stærkt hjem-søgte af Bladrullesyge, Kartoffelskimmel og Sortbenssyge. Græsmarks-Bælgplanter og Lucerne angrebes ofte af Bægersvamp i det kolde Foraar, og i Maj—Juni gjorde Nattefrost gentagne Gange og i stor Udstrækning Skade paa mange forskellige Afgrøder.

Bortset fra en lang Tørkeperiode, som var fælles for 1914 og 1915, var Vejrliget meget forskelligt i de 2 Aar og i Overensstemmelse hermed ogsaa de forskellige S k a d e d y r s Optræden. Efter Meddelelser til Tidsskriftet af Fru mag. scient. S. Rostrup optraadte saaledes i Fjor (i Modsætning til 1914) Fritflue- og Kaalmøllarver ret moderat. Paa Grund af Foraarskulden kom Fritfluerne sent frem, hvorfor sen Saaning i 1915 ikke blev saa skæbnesvanger som i 1914. I Slutningen af Juni begyndte Kaalmøllene at sværme, og man frygtede for et eventuelt Larveangreb, thi selv om Insekterne var sent paa Færde, kunde Larverne dog have gjort stor Skade i de sent saaede og langsomt voksende Kaalroer og Turnips, og i Begyndelsen af Juli saa det ogsaa nogle Steder truende ud; men den Triplealliance, som Regn, Blæst og Kulde sluttede efter Maanedens første Tidøgn, hemmede Yngelens Udvikling og Angreb. Jordlopper gjorde i Maj—Juni stor Skade i Kaalroe- og Turnipsmarker, og enkelte Steder blev ogsaa Vaarsæd (særlig Byg) en Del medtaget af deres Angreb. Raps-Jordloppens Larve foraarsagede paa sine Steder Ødelæggelse af Kaalroer og Turnips til Frøavl og Aadselbillelarver af Runkelroer. Græshopper var til Stede i overordentlig store Mængder og optraadte for første Gang her i Landet som Skadedyr: stærkt Gnav af dem iagttoges mange Steder i Kaalroer, Turnips, Runkelroer, Gulerødder, Kartoffler m. v., som stødte op til Græsmarker og Diger. Ogsaa Ørentviste og Kaaltæger

optraadte i usædvanlig store Masser. Angreb af Havremider var langt hyppigere end sædvanlig. Knoporme gjorde meget stor Skade i Rodfrugterne, ligesom Kaalfluelarver i Efteraaret huserede slemt i Kaalroerne og efter al Sandsynlighed vil bidrage til at gøre de nedkulede Roer mindre holdbare. Som sædvanlig gjorde Smældelarver, Kløver- og Havreaal stor Skade. — Endelig synes Spurvne i Fjor at have været usædvanlig slemme; navnlig hærgede de Havremarkerne i høj Grad.

Hvad Kornmarkedet angaar, begyndte Aaret med overordentlig høje Priser, navnlig for Byg og Havre. For Rug var der jo fastsat Maksimalpris, og Hveden holdt sig forholdsvis lav, da Frygten for Maksimalpris holdt Spekulationen borte; den noteredes til omkring 23 Kr., indtil Maksimalprisen kom i Februar, medens Prisen paa Byg var $29\frac{1}{2}$ à 30 Kr. og paa Havre indtil 31 Kr. pr. 100 kg. I de følgende Maaneder flovede Markedet gradvis. Bygpriserne blev stærkt paavirkede af store Tilførsler af kalifornisk Bryggeribyg og amerikansk Foderbyg; i Februar var Prisen $26\frac{1}{4}$ Kr., i Marts $24\frac{1}{2}$ — $23\frac{1}{2}$ Kr., og den dalede yderligere til 21 Kr. i Maj. Beholdningerne var da stærkt udtømte, og Priserne rettede sig noget. Havre kostede i Februar 28 Kr., i Marts 27 Kr. og i April 23 Kr. I Maj steg Prisen atter til 28 Kr.

Majs var i Vintermaanederne meget fast. De i Januar ankomne ret rigelige Tilførsler fandt let Afsætning til meget høje Priser, op til 23—24 Kr., indtil Markedet i Slutningen af Marts endelig blev saa rigelig forsynet, at et Tilbageslag indtraadte, og Prisen dalede efterhaanden til 19 à 18 Kr. for atter i Maj at rette sig noget.

Et betydeligt Prisfald indtraadte, da den nye Høst kom paa Markedet. I Slutningen af August solgtes nyt Byg til $21\frac{3}{4}$ Kr. cif Jylland og ny Havre til $21\frac{1}{2}$ Kr. loco. Bygmarkedet flovede yderligere af, og Prisen dalede til 16—17 Kr. cif Jylland, der egentlig var det eneste Afsætningssted, idet Bryggeriernes Anvendelse af dansk Byg var indskrænket til Fremstilling af skattefrit Øl; til

Fremstilling af bayersk Øl var der tilstrækkeligt kalifornisk Byg. I September bedrede Kornmarkedet sig noget, man kunde nu opnaa 19 Kr. cif Jylland for Byg, og Møllerne optraadte atter som Købere af Hvede. I Oktober Maaned holdt det faste Marked sig, Byg var stadig begært fra Jylland, men først i November kom den store Prisstigning, og dansk Byg blev noteret til omkring $23\frac{1}{2}$ Kr. pr. 100 kg frit ombord. Ogsaa Havre har været stærkt begært, og i Begyndelsen af December var Prisen oppe paa 25 à 26 Kr.

Ved den nye Sæsons Begyndelse var ogsaa Majs ret flov. I August og September var Prisen nede i 16 à 17 Kr. Først da Priserne paa dansk Korn begyndte at rette sig, steg ogsaa Majsprisen og naaede i Slutningen af December 21—22 Kr. pr. 100 kg. Der fandtes da kun La Plata Majs, idet Lagrene af god amerikansk Majs var rømmede. De usikre Markedsforhold tidlig paa Efteraaret har øjensynlig bevirket, at der ikke er købt mere ind af Majs, end Markedet kan forbruge, og de enormt stigende Fragter har ogsaa lagt alvorlige Hindringer i Vejen for jævne Indkøb i Amerika. Eksempelvis kan anføres, at der skal være betalt 90 sh. pr. Ton for en Lading fra Golfen, hvorfra Fragten til Danmark i sin Tid var 16—17 sh. pr. Ton!

Hvad Olie kagerne angaar, har Omsætningen omtrent indskrænket sig til Bomuldsfrøkager, der mere end før har været Hovedartiklen, idet Tilførslerne af andre Kager har været meget uregelmæssige og smaa. Priserne paa 43 pCt. Bomuldsfrøkager svingede i Januar og Februar mellem 20 og $20\frac{1}{2}$ Kr., i Marts var Tilførslerne større end Forbruget, og der kunde købes til $17\frac{1}{2}$ Kr., i April til 16 à $16\frac{1}{2}$ Kr. Først i Maj begyndte Priserne at rette sig noget. Ved den nye Sæsons Begyndelse var Lagrene ret godt forsynede, Markedet var roligt, og Prisen var for 43 pCt. Kager i August $19\frac{1}{2}$ Kr., i September 20 og i Oktober $20\frac{1}{2}$ Kr. pr. 100 kg. I Slutningen af Oktober indtraadte en temmelig brat Vending, Efter-

spørgselen voksede, og Efterretningen om en mindre Høst i Amerika gjorde Sælgerne tilbageholdne. Dertil kom forøgede Vanskeligheder ved at faa Soyakager frigjorte i England, og Forbruget maatte næsten udelukkende samles om Bomuldsfrøkager og danske Soyakager. Oktober sluttede med en Pris paa Bomuldsfrøkager af $21\frac{3}{4}$ Kr., November med $23\frac{1}{2}$ Kr. og December med samme Pris. Teksaskager noteredes et Par Kroner højere og Soyakager omkring 25 Kr. pr. 100 kg.

Paa Planteavlens Omraade fortsættes de senere Aars energiske og dygtige Arbejde, og som et synligt Vidnesbyrd herom forelaa i Efteraaret Beretning Nr. 100 fra Statens Forsøgsvæsen i Plantekultur, en af Forsøgsleder *E. Lindhard* udarbejdet meget vigtig Beretning om Forsøg med Frøblandinger til Græsmarken. Der er i Fjor for første Gang givet en Bevilling (ca. 22,000 Kr.) til faste Forsøgsstationer for Havebrug, og der er oprettet 2 saadanne, ved Spangsbjerg ved Esbjerg og Blangsted ved Odense, med Landbrugskandidat *Esbjerg* som Forsøgsleder. Der er udarbejdet nye Regler for Anvendelsen af Statens Tilskud til Foranstaltninger til Planteavlens Fremme, iværksatte af Foreninger for Landbrug og økonomisk Havebrug, og herefter vil nu ogsaa Haveselskaber og Gartnerforeninger kunne modtage Statstilskud paa samme Betingelse som Landbo- og Husmandsforeninger, nemlig at de betaler Halvdelen af Udgifterne. Endvidere kan der nu ydes Tilskud til Ansættelsen af Konsulenter i Regnskabsføring, naar disse Konsulenter antages af Landbrugsforeninger, Regnskaberne omfatter hele Landbrugsbedriften og Resultaterne samles, bearbejdes og offentliggøres. Sekretær i Statens Planteavlsudvalg, Landbrugskand. *H. C. Larsen* er af Ministeriet antaget til at føre Tilsyn med disse Statstilskuds Anvendelse.

Paa Initiativ af det af Landbrugsministeriet oprettede Landbrugsudvalg har et af det nedsat Noteringsudvalg fra 1. Juni udsendt ugentlige Kartoffelnoteringer paa Grundlag af Indberetninger fra Landmænd i Landets forskellige Egne.

Om Danmarks Indførsel af Kløver- og Græsfrø er følgende at meddele: Kort efter Krigens Udbrud udstedte flere af de krigsførende Lande Eksportforbud for Frø, da man ønskede at kontrollere, hvor Varerne gik hen og vilde forhindre, at de skulde gaa til Fjendeland. Det lykkedes os dog i de fleste Tilfælde at faa Dispensation, hvor det drejede sig om Frø fra England og Frankrig, Tyskland og Østrig-Ungarn, naar der var afgivet betryggende Erklæringer om, at Frøet var bestemt til Brug i Danmark og ikke vilde blive udført herfra. Vanskelighederne samledes om det russiske Kløverfrø. I Efteraaret 1914 gav Rusland Udførselstilladelse, og vi haabede at kunne faa Frøet rettidig hertil; men i Begyndelsen af Januar udstedte Rusland et nyt Udførselsforbud, og Vanskelighederne med at faa dette Forbud hævet syntes til Tider uovervindelige. Den 13. Januar udstedte Danmark Forbud mod at udføre Kløverfrø for at give den russiske Regering Garanti for, at Frøet forblev her i Landet, og Landbrugsministeriet tillod, at Frøet maatte adresseres til det; men til Trods herfor varede det længe, før der kom Gang i Indførselen fra Rusland, og en meget stor Del af det Frø, der var indkøbt med Udsæd i Foraaret 1915 for Øje, kom for sent. Der var i Mellemtiden af enkelte Firmaer købt ret betydelige Mængder bøhmisk Frø, saaledes at Danmarks Forbrug af paalideligt Kløverfrø var dækket. Der var ogsaa paa de Tider, da Udsigterne til at faa det russiske Frø var meget smaa, købt noget fransk og engelsk Frø, men en stor Del af disse Partier forblev usolgt, saaledes at Køberne vistnok led ret betydelige Tab.

Naar man undtager sildig moden Rødkløver og navnlig gul Rundbælg, af hvilken Sort der vistnok kun kom meget lidt, tør det nok siges, at Danmarks Forbrug af fremmede Kløver- og Græsfrøsorter blev nogenlunde dækket, og at Forholdet blev bedre, end det i Begyndelsen saa ud til.

I Novembers Slutning blev der stiftet en Frøhandler-

forening, der tæller de fleste Grosserere, Detaillister og Andelsforretninger, og hvis Opgave er paa betryggende Maade at sikre vor Frøindførsel og ordne vor Frøudførsel. Foreningens Formand er Grosserer *Kai Stallknecht* i København.

Hvad Landbrugets Gødningsforsyning angaar, er der om Fosforsyregødningerne at berette, at i Foraaret dækkede Hjemmeproduktionen af 18 pCt. Superfosfat godt Halvdelen af vort Forbrug, medens der blev indført 15—16 pCt. Superfosfat fra Udlandet. Det antages, at 80—85 pCt. af det normale Forbrug blev dækket. I Efteraaret var det umuligt at fremskaffe 18 pCt. Superfosfat, men kun 14—16 pCt.'s. Efteraarsforbruget blev helt dækket. Af Thomas Fosfatmel leveredes i Foraaret den Mængde, der ønskedes, og ligeledes i August—September; men senere kom intet frem, da England udstedte Udførselsforbud. Af Benmel er der leveret en Del i det forløbne Aar. — Hvad Kvælstofgødningerne angaar, fik af Chili Salpeter Forbrugerne vist den nødvendige Mængde, om end med en Del Forsinkelser, da Skibene fra Chile blev opholdte i mere eller mindre Grad. Der er solgt en Del Svovlsur Ammoniak, der er produceret herhjemme; men fra Tyskland, der ellers leverer denne Vare, er der ikke kommet noget i 1915. Af Norgesalpeter blev der i Foraaret leveret nogle faa Tusind Tons, men i Efteraaret kom intet, og der kan ikke ventes noget til det kommende Foraar. — Hvad endelig Kaligødningerne angaar, kunde de tilstedeværende Lagre i Foraaret dække Efterspørgselen og til Dels ogsaa i August—September Maaneder. Hvad der er indført, er kun meget lidt, da Tyskland pludselig og uventet i Februar forbød al Udførsel. Kainit kan slet ikke faas derfra; men man haaber, nu da dette skrives, at kunne faa tilstrækkeligt af 37 pCt. Kaligødning.

For Hesteavlen har Aaret for saa vidt været dødt, som der ingen Indførsel har fundet Sted undtagen fra Island, og Udførselen har været standset, til den atter

i December Maaned begyndte for det begrænsede Antal Heste, som det er tilladt at udføre. De høje Hestepriser har imidlertid holdt sig, Landmændene har ikke haft for mange Heste, og de har næret Tillid til, at det høje Prisniveau skulde vedvare. Det har vist sig, at Landbruget tidligere havde for mange Heste, og at det efter det store Bortsalg i Efteraaret 1914 godt har kunnet hjælpe sig med de formindskede Hestebesætninger. Særlig paa Øerne var man kommet ind paa »Hesteluksus«, paa at holde en Del overflødige og gamle Heste.

Hestepriserne i Jylland har hele Aaret været meget høje. For en jævnt god jysk Handelshest, 4—6 Aar gammel, der før Krigen kostede ca. 800 Kr., har Gennemsnitsprisen vel været omtrent 1100 Kr., og Heste, som tidligere var ca. 1100 Kr. værd, har kostet et Par Tusind Kr. Ogsaa paa Hingste og Avlshopper har Priserne været høje — for 1½ Aars Plage er der betalt indtil 15—18,000 Kr. foruden svimlende Summer »paa Vilkaar«. Paa Ungskuet i Vejle, Aarets Hovedbegivenhed paa Hesteskuernes Omraade, var de toaarige Heste gode, et Resultat, som bøder paa de sidste 2—3 tarvelige »Hestear«. Paa Øerne har Priserne vekslet mellem 1400 og 2000 Kr. pr. Stk.; dog er den sidstnævnte Pris vistnok kun undtagelsesvis opnaaet for middelaldrende, særlig gode Individider. Der har ikke været stor Forskel paa Priserne for svære Halvblodsheste og gode Frederiksborgheste.

Tre Forhold har særlig paavirket Kvægavlen i det forløbne Aar: de høje Priser paa Brugskvæg, saavel magert Kvæg som Fedekvæg, de høje Priser paa Foderstoffer og Mund- og Klovesygen. Den sidste, der jo alt i Efteraaret 1914 var optraadt flere Steder paa Øerne, naaede i Januar Maaned Jylland og i Marts samtlige Landsdele, men værst rasede den paa Øerne. I April Maaned blev der anmeldt over 1100 nye Tilfælde af Sygdommen, i Maj op imod 1800 og i Juni mere end 1100. Saa aftog Sygdommen, og September Maaned havde kun lidt over 150 nye Tilfælde, men derefter var der atter

nogen Tilvækst. Sygdommens Forløb har ikke været ondartet, kun enkelte Besætninger blev slaæde ned, og Staldtvangen har været mildere end under tidligere Epidemier; men alligevel er det selvfølgelig meget store Tab, Sygdommen har foraarsaget. Paa Foderstoffer har der været Dyrtid, og de har været oppe i Priser indtil det dobbelte af de normale. Men trods Sygdommen og det dyre Kraftfoder har de ekstraordinært høje Priser paa Kvæget og dets Produkter givet vort Kvægbrug et ekstraordinært Overskud. Aldrig før har vi haft Priser som i Fjor. De er paa Københavns Kvægtorv stegne i Aarets Løb, og der blev i Efteraaret for Kvier og Stude noteret 110—112—115 Kr. og for Tyre indtil 60 Kr. pr. 50 kg slagtet Vægt. Alle Steder har man haft udmærket Lejlighed, og den er bleven benyttet i vid Udstrækning, til at udsætte Køer, der gav et daarligt Udbytte, ligesom ogsaa ældre Tyre i langt højere Grad end ellers er blevne fedede og solgte. Prisstigningen paa Avlsdyr har vel ikke staaet Maal med den paa Brugsdyr, men Efterspørgselen og Priserne paa de første har dog været meget tilfredsstillende baade paa Øerne og i Jylland. Statskonsulent *Axel Appel* har velvillig meddelt Tidsskriftet, at efter de Handeler, han har Rede paa, maa den kontant betalte Gennemsnitspris for unge jyske Tyre til Avl anslaaes ca. 300 Kr. højere end for 1914. Kvægavlsforeningerne, Køberne af de bedste Tyre, sikrer sig disse i en ung Alder; i 1915 er der t. Eks. solgt 11 jyske Tyrekalve af en Gennemsnitsalder af $6\frac{1}{2}$ Maaned til gennemsnitlig 1300 Kr. kontant og en lignende Sum i Vilkaar.

Mund- og Klovesygen har selvfølgelig i høj Grad grebet ind i Dyrskuevirksomheden. Paa Øerne (Bornholm dog undtaget) har der vist ikke været afholdt noget Dyrskue for Kvæg og Svin, og disse Dyr var ogsaa udelukkede fra Ungskuet i Vejle. Paa Fyn har der, som i 1912, været afholdt de saakaldte »Landevejsskuer« (jvfr. »Tidsskrift f. Landøkon.«, 1913, S. 10), og man har der paa Øen indført »Hjemmeskuer« for Svin, det vil sige, at

Dommerne har besøgt de Opdrættere, som anmeldte Svin, foretog en Bedømmelse ganske som paa Dyrskuerne og offentliggjorde Resultaterne, saaledes at de Landmænd, der ønskede at købe præmierede Avlsdyr, har kunnet skaffe sig fornøden Vejledning.

Paa Foranledning af Kontrolforeningerne afholdtes den 16. Oktober et Møde for at drøfte Spørgsmaalet om en ensartet Foderenhedsberegning for Skandinavien. Som Repræsentanter for Sverige og Norge mødte Professor *Niels Hansson*, Stockholm, og Forsøgsleder *Funder*, Kristiania. Fuld Enighed opnaaedes om alle Hovedpunkterne vedrørende Foderenhedsberegningen, saaledes at: 1) 1 Foderenhed sættes lig 1 kg Byg, 2) Erstatningstillene for Kraftfoderets Omregning til Foderenheder fastsættes i Overensstemmelse med de foreliggende Forsøgsresultater, 3) Roerne værdsættes efter deres Tørstofindhold og 4) Græsfoderenhederne beregnes i Forhold til den ydede Mælmængde og Koens Vægt; alt Foder, der gives som Tilskud til Græsset, fradrages med fuld Værdi.

For Svineavlen har Aarets sidste Halvdel trods Mund- og Klovesygen, Maksimalpriser og mer eller mindre dyre Foderstofpriser været særdeles god. I Aarets første Maaneder, da man havde vanskeligt ved at faa Foderstoffer, nedsabledes mange Søer, Ungsvin og Pattegrise, og disse sidste faldt stærkt i Pris; men da Flæskepriserne hen paa Foraaret begyndte at stige stærkt, og man kom over Foderstofvanskeligheden, steg Priserne paa Pattegrise, og Soslagtingerne hørte op. I August Maaned, da Priserne paa Soflæsk var blevne overordentlig høje, og man frygtede for et Forbud mod Slagtning af Søer, blev der atter slagtet en Del af disse. Hen paa Efteraaret blev Forholdene imidlertid normale, og Priser paa 150—160 Øre pr. kg Flæsk har selvfølgelig indeholdt den stærkeste Opfordring til at bringe Produktionen op til dens tidligere Højde. Der er vist heller ingen Tvivl om, at Produktionen har været i Fremgang i Aarets sidste Maaneder.

Der har været en meget god Efterspørgsel efter Avlsdyr til Faareavlens Fremme, baade efter Væddere og Hundyr. Da en Del af disse var solgt, før Kødpri-
serne ret for Alvor steg, har Priserne været omtrent som tidligere: fra 125 til 225 Kr. for gode Aarsvæddere og fra 100 til 175 Kr. (+ 25 Kr.) for Vædderlam fra vore bedste Besætninger; unge Faar er betalte med 100—125 Kr. og Gimmerlam med 70—80 Kr. At Statstilskudet til Faareavlsforeningerne er inddraget fra 1912, svækker paa flere Maader Arbejdet for en Forbedring af Avlen gennem et godt Udvalg.

Hvad Fjerkræavlens angaar, har Priserne paa Æg svinget betydeligt, fra 50 til 125 Øre pr. $\frac{1}{2}$ kg, men Aarets Gennemsnitspris har været den højest kendte, og fra Midten af September og Aaret ud var Prisen ikke under 100 Øre. Ogsaa paa slagtet Fjerkræ har Priserne gennemgaaende været meget høje; i københavnske Butikker er der saaledes forlangt for gamle Høns 4 Kr. og derover pr. Stk. Men Priserne paa Foderstoffer har ogsaa været meget høje, og det har ofte været i høj Grad vanskeligt, for ikke at sige ugørligt, at skaffe de Foderstoffer til Veje, som netop egner sig for Fjerkræet. Følgen har derfor været, at Ægproduktionen og dermed Nettoudbyttet mange Steder har været ringere end i tidligere Aar.

Interessen for Fjerkræavlens er øjensynlig stigende. Kontrollen med den enkelte Hønses Æglægning, en fornuftig Avlsledelse, Regnskabsføring m. m. er i stadig Fremgang. Det sidste Par Aars voksende Interesse for Gaaseavlens har ogsaa holdt sig i Fjor.

»Fællesudvalget for Fjerkræavl« har i 1915 fortsat sit i Forfjor indledede energiske Arbejde for: Præmiering af hele velledede og lønnende Hønseshold, Dannelsen af Avlscentre, Spredning af Rugeæg til Fremavlere, Oprettelsen af Avlsstationer, konsultatorisk Vejledning, Afholdelsen af større Foredragskursus m. m.

Aldrig har vort Mælkeribrug oplevet et Aar som det forløbne, hvad Priser og Eksportforhold angaar.

De første naaede en Højde, som man vilde have forsvoret for Krigen. Aarets tre første Noteringer var 136 Kr. pr. 50 kg (Statistik-Udvalget), i de følgende 5 Maaneder svingede de mellem 120 og 130 Kr., hen paa Sommeren begyndte de at stige, først ret jævnt, senere næsten i Spring, og naaede 170 Kr. den 7. Oktober, da Noteringen blev sat efter Samraad mellem Grossererersocietetets Smørnoteringsudvalg og Statistikudvalget. Den følgende Uge besluttedes det at suspendere Noteringen indtil videre, »da det ikke vil være muligt at fastsætte en ensartet Notering for de forskellige Markeder, som forsynes herfra,« men til Regulering af de indenlandske Salgsforhold blev der fastsat et Afregningstal paa — 205 Kr. pr. 50 kg! *) Den 21. Oktober faldt Afregningstallet til 170 Kr., den 28. Oktober til 166 Kr., og derefter holdt det sig Aaret ud mellem 168 Kr. og 136 Kr. (d. 30. Decbr.).

Det var de ekstraordinære Eksportforhold, som fremkaldte de ekstraordinære Noteringsforhold. I Aarets 5 første Maaneder havde Udførselsforholdene været ret normale, men sidst i Maj indtraadte der en af stærk Efterspørgsel fra Tyskland foranlediget Forskydning, hvorfor De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation i Juni Maaned indkaldte til et Møde i København for at drøfte Situationen. Da Mødet blev holdt, var Udførselen imidlertid gledet tilbage i sit gamle Leje, og Fællesorganisationens Bestyrelse indskrænkede sig derfor til at fremstille sit Syn paa Sagen: at vort Mejeribrug var ilde tjent med — for en øjeblikkelig Vindings Skyld — at miste de gode gamle Forbindelser paa det engelske Marked. I Sommerens Løb foregik Udførselen ret normalt, men i September forskød dens Leje sig atter, og atter foranlediget af de stærkt stigende Priser paa vort sydlige Smørmarked. Til den 1. Oktober indbød derfor Fællesorganisationens Bestyrelse paany til et Møde, i hvilket deltog

*) I københavnske Butikker betaltes i den følgende Uge Smørret med indtil 2 Kr. 35 Øre pr. $\frac{1}{2}$ kg.

Statistikudvalget, Noteringsudvalget, Smørekseportforeningerne og Eksportørforeningen, ligesom Landbrugskonsulent *Harald Faber* var til Stede. Man var fra alle Sider enig om at søge at træffe de nødvendige Foranstaltninger for at faa Udførselen ind i de normale Baner, og der blev nedsat et 7 Mands Udvalg til at virke herfor. Dette rettede en Henvendelse til Landbrugsministeriet om, at det maatte anses for nødvendigt at faa Smørudførselen reguleret, men at dette ikke vilde kunne gennemføres, med mindre Retten til at udføre Smør, Fløde og Mælk blev begrænset til kun at omfatte Firmaer, der over for et nedsat Smørekseport-Udvalg afgav betryggende Erklæringer om at ville fordele Smørret til vore fremmede Kunder efter de af Udvalget givne Regler for Udførselen. Ministeriet erklærede, at det vilde yde sin Medvirkning til en saadan Ordning. Paa et nyt Fællesmøde den 11. Oktober godkendtes Planen, og det nedsatte Udvalg genvalgtes som det Smørekseport-Udvalg, der skulde gennemføre Ordningen, hvis 2 Hovedformaal er: at sikre vor Indførsel af Raavarer (Foderstoffer, Kul, Industrivarer m. m.) og bevare vort Marked i England. Udvalget er nedsat med Hensyntagen til alle Sider; det bestaar af 2 Repræsentanter for Fællesorganisationen, 2 for Andels-Smørekseportforeningerne, 2 for de private Smørekseportører og 1 for de engelske Firmaer, som opkøber Smør her i Landet.

De høje Noteringer i Oktober Maaned og Forskydningerne i Udførselen vakte, forstaaeligt nok, Uro hos vore engelske Kunder, og der lød manende Varselsord bl. a. i »The Grocer« og andre Blade og paa et i Oktober Maaned i Manchester afholdt Møde af Landsorganisationen for de engelske Detaljhandlerforeninger. Paa dette Møde vedtoges følgende Resolution: »I Tilfælde af, at de tidligere givne Løfter om at vedligeholde Englands Forsyning til rimelige Priser ikke respekteres, vil vi modarbejde Indførselen af danske Fødemidler og ikke alene af Smør, men ogsaa af andre Varer, og ikke alene nu, men ogsaa i Fremtiden.« Modviljen er imidlertid forsvundet

efter den fra dansk Side gennemførte Ordning, der af Englænderne er anerkendt som »fair play of the Danes«.

Som tidligere omtalt finder ogsaa den begrænsede Udførsel af Ost Sted ved Mælkeribrugets Hjælp gennem Kontoret for Mejeristatistikken.

Aaret har iøvrigt været et godt Mælkeriaar. Vel var Vinterens Mælkeproduktion forholdsvis lille paa Grund af den mindre Avl af Korn og Rodfrugter i 1914 og de høje Foderstofpriser, men i Efteraaret holdt Mælkeproduktionen sig usædvanlig godt. For Aaret som Helhed var Mælkeriernes Mælkemængde dog gennemgaaende noget mindre end normalt. De høje Priser paa og den livlige Efterspørgsel efter Smør har ikke sløvet Arbejdet for Kvalitetens Fremgang, og Bestræbelserne for at faa Køleforholdene i Orden og Mælkerierne ombyggede, Deltagelsen i Udstillingerne m. v. har ikke været mindre end forhen. Derimod er mange Mælkerier bukkede under for Fristelsen til at udnytte Krigssituationen for Osteproduktionens Vedkommende. Ostepriserne har været meget høje — i Maj Maaned fik Mælkerierne 20—24 Øre pr. kg Skummetmælksost, i November 76—80 Øre, altsaa en Prisstigning af over 300 pCt.! Store Mængder er opkøbte til Fangelejrene i Tyskland; der spurgtes kun om Prisen, ikke om Kvaliteten, og der udførtes Ost, som aldrig skulde have været eksporteret, og som kun kan skade vort Omdømme i Udlandet. De hjemlige Forbrugere har paa deres daglige Bord haft Syn for Sagn paa vore Ostes daarligere Beskaffenhed i 1915. Efter at der var udstedt delvist Udførselsforbud for Ost, fik vi en ny Handelsvare her i Landet, idet der er handlet med de for Tilladelsen til at udføre Ost udstedte Beviser, der endog skal være betalte med indtil 50 Øre pr. kg's Paalydende.

Om den i sidste Aarsberetning omtalte Syrning af Skummetmælken har Statskonsulent *Hörlyck* meddelt Tidsskriftet, at trods Krigen har mange Mælkerier i Fjor foretaget den ret store Bekostning at gaa over til at syrne en Del af Skummetmælken. »I Begyndelsen — skriver

Hr. H. — stillede Husmændene sig mindre forstaaende, thi en Husmand med kun én Spand kan kun tage én Slags Mælk hjem, og man gik da ud fra, at denne ene Slags for Husholdningens Skyld maatte være almindelig Mælk. Efterhaanden har man imidlertid opdaget, at den syrnede Mælks store Holdbarhed gør den anvendelig til mange Ting i Husholdningen og til Bagning i Lighed med god Kærnemælk, og man kan derfor fra Husmænd høre den Udtalelse: Den syrnede Skummetmælk er ikke alene et godt Foder, men vi faar nu et større Udbytte af den syrnede Mælk i vor Husholdning, end vi tidligere havde af almindelig Mælk.«

Efter hvad Statskonsulent *Niels Pedersen* velvillig har meddelt Tidsskriftet, er der i Ulfborg pr. Vemb anlagt et Kartoffelkøgeri af Ejeren af Refsgaard Mølle, Hr. Kr. *Nielsen*, efter nærmere Overenskomst med en Del Leverandører til Skærum Andelsmælkeri. Udgifterne til Anlægget har beløbet sig til 15—1600 Kr. ialt, og der er til 6. December bleven køgt 160 Læs Kartoffler (à 12 Tdr.) foruden ca. 20 Læs frosne Runkelroer. Betalingen har været $3\frac{1}{2}$ Kr. pr. Læs eller 30 Øre pr. Td. Der er køgt indtil 10 Læs daglig.

Skønt Krigen griber i høj Grad ind paa Maskinfabrikationens og Transportforholdenes Omraade, har Landbrugets Forsyning med *R e d s k a b e r* og *M a s k i n e r* dog kunnet foregaa nogenlunde uhindret i det forløbne Aar.

Efter hvad Maskinkonsulent *Anton Christensen* velvillig har meddelt Tidsskriftet, har Tyskland i det hele og store kunnet tilfredsstille Efterspørgselen herfra. Flere Sendinger fra Amerika har været forsinkede, men Landbruget har dog ikke i følelig Grad savnet de Maskiner, som anvendes her i Landet. De urolige Tilstande har derimod haft en Dobbeltvirkning paa Benyttelsen af et moderne Jordbearbejdningsredskab: Motorploven. Krigen har baade fremmet og hemmet Anskaffelsen. De høje Heste- og Foderstofpriser medførte, at der kom Fart i

Anskaffelsen af Motorplove. I Oversigten for 1914 meddeltes, at der i Efteraaret dette Aar købtes 4 svenske Motorplove (Avance), og siden den Tid er der anskaffet en Snes Plove af samme Fabrikat. Nu har en dansk Fabrik (Tuxham) begyndt Fabrikationen af en Maskine efter Avancetypen. Desuden er der i Aarets Løb indført adskillige amerikanske Motorplove, men for Indførselen af disse har de vanskelige Transportforhold foreløbig sat en Stopper. For Maaneder siden var der købt flere amerikanske Motorplove, som i alt Fald i Begyndelsen af December ikke var ankomne.

Radsaamaskinerne finder nu stigende Udbredelse i de mindre og mellemstore Brug, og som i de foregaaende Aar er der i Fjor anskaffet en Mængde af dem.

Interessen for Kartoffeldyrkningsredskaber og Kartoffelkogere har været meget stor i 1915. Af de sidste er der anskaffet en stor Mængde, saavel smaa med Petroleumsfyring som større med Kulfyring, ligesom der er installeret en Mængde faste Kogeanlæg.

Livlig Efterspørgsel har der ogsaa været efter Selvrensere og Kværne, navnlig til Egne, hvor der anlægges Elektricitetsværker. Ved Anskaffelsen af et selvrensende Tærskværk fæster man nu i højere Grad end tidligere Opmærksomheden paa Maskinens Anvendelighed til Frøtærskning, ligesom man begynder at se efter, om Maskinen afskaller Havren.

Nogle Renserier og Tørreapparater er installeret i forskellige Frøforretninger og hos Landmænd med stor Frøavl.

Statens Redskabsudvalg har afsluttet den i 1914 begyndte Prøve med Kartoffelkogere og afholdt sammenlignende Prøver med Kartoffellæggemaskiner, enradede Radrensere og Roefrøsaamaskiner samt Roeoptagere. Endvidere er der foretaget Undersøgelser vedrørende Motorpløjning, Frøtærskning og Tørreapparater til Frø og Sæd.

Hvad Landbrugets Arbejdskraft angaar, frygtede man en Tid for, at det ikke skulde lykkes at

faa det nødvendige Antal fremmede Sæsonarbejdere herop i 1915. Vel var der i Efteraaret 1914 opnaaet Tilladelse til, at de udenlandske Arbejdere, som paa Grund af Kri-gen ikke ønskede at vende hjem, maatte overvintre her, og vel blev vistnok mellem 7500 og 8000 her i Vinteren 1914—15, men tilstrækkeligt var dette jo ikke. Naar det lykkedes at faa omtrent den nødvendige fremmede Arbejdskraft, skyldes det først og fremmest det udholdende og udmærkede Arbejde, som Formanden for »Landsudvalget for Anvendelsen af udenlandske Landarbejdere«, Hofjægermester A. *Tesdorpf*, udrettede. Med en Utrættelighed, som var beundringsværdig, virkede han herfor, han brevvekslede og telegraferede med de udenlandske Myndigheder og foretog flere Rejser til Berlin og Wien for at forhandle om Rejsetilladelse m. v. for de fremmede Landarbejdere. Sammen med Hofjægermester *Tesdorpf* maa Forpagter *Knipschildt*, Lerchenborg, nævnes for det store Arbejde, ogsaa han har udført for at sikre den nødvendige Arbejdskraft til Roemarkerne.

Desværre har de Anstrængelser ikke frugtet, der er gjorte for at skaffe danske Arbejdere til disse, uagtet der saavel fra Arbejdsledernes som fra Arbejdsgivernes Side udfoldedes et ihærdigt Arbejde herfor. I Marts Maa-ned stillede en Kreds af socialdemokratiske Folketings-mænd følgende Forespørgsel til Indenrigsministeren: »Har Regeringen foretaget noget for at skaffe danske Arbejdere Anvendelse i Landbruget i Stedet for udenlandske Arbejdere, eller hvad agtes foretaget?« Den 7. April nedsattes et af Repræsentanter for Landarbejderforbundet, de sam-virkende Fagforbund, Arbejdsgiverne m. fl. bestaaende Udvalg, hvis Formand var Arbejdsanvisningsdirektør *Jensen-Sonderup*, med den Opgave »at overveje Spørgsmaalet om Tilvejebringelse af dansk Arbejdskraft til Landbruget«. Udvalget nedsatte 3 Underudvalg til at undersøge Forholdene i de forskellige Landsdele og faa oprettet »Roearbejdsanvisningskontorer«, og allerede den 20. April offentliggjorde Udvalget en Udtalelse, i hvilken det

bl. a. hedder: »Udvalget anser det for ønskeligt, at Centralarbejdsanvisningskontoret opfordrer de lokale Arbejdsanvisningskontorer til gennem Avertissementer eller paa anden Maade at formaa Arbejderne inden for deres Omraade til at tegne sig for Pasning af Roearealer paa de i Kontrakten *) omtalte Vilkaar for i Aar eller næste Aar og Arbejdsgiverne til ligeledes at anmelde, at de ønsker større eller mindre Arealer passede af danske Arbejdere ligeledes i Aar eller næste Aar.« Og Landarbejderforbundet vedtog paa et Møde i Maj at udtale »sin Glæde over det Arbejde, Polak-Kommissionen har udført for at skaffe Polakkerne afløste af danske Arbejdere ved Roearbejdet, da der under normale Forhold vil være Arbejdere nok til at udføre dette Arbejde. Vi opfordrer Arbejdsgiverne til at benytte den af Krigen skabte Situation til at gøre Forsøg i den af Kommissionen antydede Retning, og vi opfordrer samtidig de Landarbejdere, der nu ved Hjemsendelsen fra Militærtjenesten er arbejdsløse, til fortrinsvis at søge saadant Arbejde for derved at bidrage til Sagens Løsning.«

Sikkert vilde ingen dansk Landmand gaa til Indførelsen af den ingenlunde billige fremmede Arbejdskraft, hvis han kunde skaffe sig tilstrækkelig hjemlig til Arbejdets rettidige og gode Udførelse i Roemarkerne, og med megen Interesse fulgte Bestræbelserne for at tilvejebringe den nødvendige danske Arbejdskraft. De førte desværre ikke til noget; der meldte sig et saa forsvindende lille Antal Arbejdere, at det var ganske uden Betydning. Et Gode har imidlertid Bestræbelserne medført; de har vist, at hvis vort Landbrug skal opretholde Roearealernes nuværende Størrelse, er det for Tiden uundgaaelig nødvendigt, at det skaffer sig Tilgang af udenlandsk Arbejdskraft, og den hidsige Agitation mod denne Tilgang har nu faaet et Grundskud.

*) Det vil sige den Overenskomst, der er afsluttet mellem »Foreningen af Sukkerroedyrkere paa Vestsjælland« og »Arbejdsmændenes Arbejdsløshedskasse i Danmark«.

For i Fremtiden saa vidt muligt at sikre vort Landbrug den nødvendige fremmede Arbejdskraft er der under det før omtalte Landsudvalg fra 1. September blevet oprettet et Kontor for Anskaffelse af fremmed Arbejdskraft. Kontoret ledes af Hr. *Holten Andersen*, der har opholdt sig 5 Aar i Galizien og fuldstændig behersker det polske Sprog. Indtil videre vedbliver »Foreningen for Anskaffelse af fremmed Arbejdskraft« at bestaa, men man har tænkt sig, at naar Verdenskrigen er forbi, vil denne Forenings Virksomhed naturligt gaa over til det nye Kontor under Landsudvalgets direkte Tilsyn.

I November rettede Landarbejderforbundet, der repræsenterer ca. 80 Foreninger af Daglejere og Tyende ved Landbruget, en Henvendelse til samtlige Landboforeninger om en Forbedring af Arbejdernes Kaar. Denne Henvendelse vil forhaabentlig falde i god Jord. Mange større Landmænd har selv taget Initiativet til paa forskellig Maade at yde deres Folk et Dyrtdidstillæg, men det vil selvfølgelig være ønskeligt, at Landboforeningerne vil tage Spørgsmaalet op til velvillig Behandling.

Mange frygtede for, at der efter Krigens Afslutning i Udlandet vil blive stærk Efterspørgsel efter Arbejdskraft, at mange Danske derfor vil udvandre, og at vore Arbejderforhold vil blive vanskelige. Dette er jo muligt, men det er ogsaa muligt, at det modsatte vil blive Tilfældet — der lader sig jo overhovedet ikke sige noget sikkert om, hvorledes Forholdene vil udvikle sig, naar Krigen er endt. De Millioner af unge Mænd, der vender tilbage til Fredens Sysler, vil man selvfølgelig først søge at skaffe Beskæftigelse, men mangfoldige Virksomheder er lagte øde af Krigen, og sandsynligvis vil der hengaa flere eller færre Aar, før det uhyre Tilbud af Arbejdskraft vil kunne finde Anvendelse.

Verdenskrigens Udbrud medførte, at *H a n d e l e n* med *L a n d e j e n d o m m e* ikke var saa livlig i den sidste Halvdel af Aaret 1914 som i de foregaaende Aar, hvorimod den gennemsnitlige Salgspris pr. Td. Hartkorn

(Besætning og Inventar medregnet) i 1914 naaede 11,000 Kr. for Gaardenes og 16,900 Kr. for Husenes Vedkommende eller mere end i noget tidligere Aar. Nedgangen i Omsætningen vedvarede i den første Halvdel af i Fjor, medens i Sommerens og Efteraarets Løb Antallet af stedfundne Salg efter alle Solemærker at dømme er gaaet stærkt frem og Priserne stegne i Spring. Meddelelser fra Lolland-Falster lyder paa, at Folk gladelig giver 16—17—1800 Kr. pr. Td. Ld. og ikke viger tilbage for et Par Tusind Kroner. Ogsaa fra andre Egne af Landet meldes om lignende Priser, navnlig naar Talen er om frugtbare, godt beliggende mindre Ejendomme. Som Hestehandlerne i sin Tid var ude efter Hestene, har Ejendomsægterne været ude efter Gaardene, og der nævnes ikke faa Eksempler paa, at samme Gaard i Løbet af nogle Maaneder er solgt flere Gange og hver Gang med betydelig Fordel.

Den forcerede Handel med Landejendomme til opskruede Priser har vakt en forstaaelig Ængstelse. Det betænkelige er ikke, at en Del Forretningsfolk, som har tjent store Penge under Krigen, har købt Landejendomme for paa egen Grund at kunne nyde Landlivets Glæder uden at behøve nøje at se paa Forrentningsspørgsmaalet. Dertil kommer, at gennem de høje Købesummer vil en Del af disse Folks let erhvervede Formuer komme ogsaa andre til Gode. Det ængstelige ligger i, at en Del Spekulanter har købt Ejendomme for at udnytte Øjeblikkets ekstraordinære Konjunkturer uden at tage Hensyn til Ejendommenes Tarv og til Fremtiden. Men det betænkelige ligger særlig i, at en Del, vel navnlig yngre, Landmænd, af de hidtil ukendt høje Priser paa vigtige Landbrugsprodukter og af et letsindigt Haab om disses Vedvaren ogsaa efter Krigen, ofte uden den fornødne disponible Kapital har ladet sig friste til at overtage Ejendomme for Købesummer, som allerede nu kan være vanskelige at forrente og under en Konjunkturedgang kan blive skæbnesvangre for dem.

Dagsordenerne og Forhandlingerne paa Aarets Dele-

geretmøder blev selvfølgelig prægede af Verdenskrigens Indflydelse paa vort Landbrugs Vilkaar. Paa det jyske Møde holdt saaledes Folketingsmand *P. Th. Nielsen* Foredrag om »Prisreguleringen og Landbruget«, Lensbaron *Rosenkrantz* om »Landbrugets Forsyning med Kunstgødning« og Fuldmægtig *Einar Cohn* om »Det høje Prisniveau«. Paa det sjællandske Møde talte Professor *Birck* om »Krigens økonomiske Virkninger«, Konsulent *A. P. Jacobsen* og Proprietær *F. Smith* om »Landbrugets Forsyning med Kunstgødning«. Paa det fynske Møde var der Foredrag af Konsulent *Aug. Kjær* om »Verdensmarkedet for Heste og den svære Hesteavlsl Ledelse« og af Kontorchef *Warming* om »Landejendomspriserne«. Paa alle 4 Møder drøftedes endvidere Spørgsmaalet om Oprettelsen af en Andelsgødningsfabrik, for hvilken der var afgjort Stemning. Paa et i København den 6. December afholdt Møde af Repræsentanter for forskellige af Landbrugets store Organisationer vedtoges det enstemmig at arbejde for Dannelsen af et hele Landet omfattende Andelsselskab, paa Grundlag af en 10aarig Købepligt, med det Formaal at foretage Indkøb og om fornødent tillige Fabrikation af Kunstgødning. Direktør *Anders Nielsen* er Udvalgets Formand og Konsulent *M. K. Kristensen* dets Konsulent.

Af andre Emner, der behandledes paa Delegeretmøderne, kan bl. a. nævnes: »Forædlingen af vore Kornsorter« (Forsøgsleder *A. B. Vestergaard*), »Bedre Byggeskik paa Landet« (Arkitekt *Jensen Klint*), »Arvelighedsprincipperne i Kvægavlen« (Konsulent *Fisker*) og »Om Grundværdibeskatning« (Godsejer *Moesgaard-Kjeldsen*).

Landbrugsorganisationerne har afholdt 3 af de saakaldte tvangfri Møder, i Juli, August og November. Paa de to første drøftede man en fyldigere Repræsentation af Landbruget i Prisreguleringskommissionen og Oprettelsen af et Landbrugsraad (jvfr. ovenfor), paa det tredie var følgende Sager under Forhandling: Maskinkonsulentvirksomheden, Landbrugets Forsyning med Maskiner,

Oprettelsen af et landøkonomisk Driftsbureau, Varetagelsen af det danske Landbrugs Interesser i Udlandet, Erhvervelsen af en Bygning for Landbruget og Afholdelsen af den 4. nordiske Landbrugskongres. Den endelige Afgørelse af alle disse Spørgsmaal hører Aaret 1916 — eller et senere Aar — til.

Paa forskellig Maade har *Andelsorganisationerne* medvirket til Landets Forsyning med Foderstoffer m. v. — som bekendt virkede Andelsudvalget som Kontroludvalg med Hensyn til Foderstofindførselen fra England —, til Ordningen af Udførselen af Smør, Flæsk og Ost, til Hjemmemarkedets Forsyning med Svineavlens Produkter o. s. v., og atter har de konstateret deres store Betydning for Landbruget. Selve Andelsbevægelsen har i det forløbne Aar ikke blot bredt sig paa Omraader, den tidligere har lagt ind under sig, men ogsaa taget en ny Opgave op ved Dannelsen af *Andelskasser*, af hvilke den første (under Medvirkning af Andelsbanken) oprettedes den 10. Juli paa et Møde i den vestjyske By Outtrup. Den ledende Tanke er at søge at bevare et Sogns overflødige Midler for Sognets egne Beboere. Hvad en Andels-haver faar til Gode for Ydelser til de producerende Andelsforeninger (Slakteri, Mejeri o. s. v.), overføres til hans Konto i Andelskassen, medens der fra Kontoen afskrives, hvad han skal betale til de Andelsvirksomheder, som har leveret ham Brugsgenstande, Foderstoffer m. v. Ved denne Ordning vil altsaa Pengeomsætningen for en væsentlig Del kunne ske ved Tilskrivninger og Afskrivninger i Bøgerne, og det kontante Pengebeløb, der tidligere udkrævedes til Omsætningen, vil i væsentlig Grad blive formindsket. Inden for visse Grænser skal Kasserne endvidere kunne yde Andelshaverne en personlig Kredit, hvis Størrelse bestemmes af Ledelsen, der fornemmelig bestaar af de stedlige Andelsforeningers Bestyrelser. Hvert Medlem af Kassen har én Stemme, og Medlemmerne er solidarisk ansvarlige. Blandt de Mænd, som har taget Initiativet til

Andelskasserne, nævnes særlig *Bertel Strebøl*, *Mølleby*, og *Niels H. Jessen*, *Outrup*.

En Filial af Andelsbanken i Aarhus aabnedes i Juni Maaned i København; ogsaa i Esbjerg, Skive og Struer har Banken nu Filialer.

Hvad den højere Landbrugsundervisning angaar, var den Kommissionsbetænkning, som blev afgiven i Efteraaret 1914 *), til Behandling i Landbohøjskolens Undervisningsraad paa et Møde den 31. Maj. Undervisningsraadet besluttede at indgaa til Ministeriet med en Indstilling, i hvilken det tilraader, at det af Kommissionsflertallet stillede Forslag om, at det nuværende almindelige Landbrugskursus paa $1\frac{2}{3}$ Aar afløses af et almindeligt Landbrugskursus paa $2\frac{2}{3}$ Aar, maa søges gennemført fra den 1. September 1916. Paa Finanslovforslaget for 1916—17 har Ministeriet derefter foreslaaet bevilget 16,000 Kr. til Lønning af de nye Docenter og Assistenten, som det forlængede Landbrugskursus vil medføre. — Ogsaa Havebrugsundervisningen paa Højskolen staar antagelig over for en Omordning, idet der i Januar Maaned blev nedsat et sagkyndigt Udvalg til at fremkomme med Forslag herom.

I Dagene fra den 13.—25. September blev der for første Gang afholdt et Kursus i almindelig Økonomi. Det var foranstaltet af Landbrugskandidatforeningen og talte 40 Deltagere, Docenterne *Warming* og *Riis-Hansen* ledede Undervisningen, Højskolen stillede Lokaler til Raadighed, og Ministeriet ydede et Pengetilskud. Der var stærk Stemning for at fortsætte med Afholdelsen af saadanne Kursus.

Der havde, paa Grund af den vedvarende Verdenskrig, været Grund til at vente en endnu mindre Tilgang til Landbrugsskolerne i Fjor end i Forfjor, men heldigvis har dette ikke været Tilfældet; tværtimod har Tilgangen været væsentlig større trods de vedvarende Indkaldelser til Sikringsstyrken. Der er nogle Landbrugs-

*) Jvnfr. »Tidsskrift f. Landøk.« 1915, S. 33—35.

skoler, som har haft fuldt Hus i 1915, hvilket vistnok ikke var Tilfældet med en eneste Skole i 1914. Det Selskab, som har rejst Sydsjællands Landbrugsskole, har haft Mod til at lade Skolen begynde i Efteraaret, og dens Elevantal er efter Omstændighederne helt godt. I høj Grad glædeligt er det, at der saaledes hos de Unge er Trang til at dygtiggøre sig, og for vore Skoler maa det være opmuntrende, at de under de nuværende Forhold kan holde Stillingen.

Den landøkonomiske Litteratur er foruden med en Del interessante Beretninger fra Forsøgs-laboratoriet, Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur o. fl., Stambøger o. lign. blandt andet blevet forøget med to interessante Skrifter om »Malkekvægets Fodring, Røgt og Pleje« af Godsejer *Moesgaard-Kjeldsen* og om »Kvæg-avl og Arvelighed« af Konsulent *Fisker*. Af Landhusholdningsselskabets 2 Konsulenter har Hr. W. A. *Kock* afsluttet sin store og nyttige »Haandbog for Fjerkræavl«, der foreligger i sjælden smuk Udstyrelse, og Hr. G. *Ellbrecht* har begyndt Udgivelsen af et stort anlagt Værk om »Danske Mejerier«, der i ca. 60 Hefter, af hvilke der foreligger 4, vil bringe Billeder af alle danske Mælkerier og en Redegørelse for deres Produktionsforhold m. v., endvidere Oplysninger om de Institutioner og Personer, der har haft Betydning for dansk Mælkeribrug. Endelig har Landhusholdningsselskabet udsendt 2. Udgave af afdøde Inspektør *Tuxens* fortrinlige »Kortfattet Vejledning for Landvæsenslærlinge paa større Gaarde«, der er gennemset af Forpagter *Chr. Sonne*.

I 1915 er der ikke vedtaget nogen Lov af større landøkonomisk Interesse. Der er Loven af 10. Maj 1915 om Tillæg til Lov af 15. Maj 1903 om Afløsning af Tienden, som yder de tiendepligtige, som ikke har faaet deres Tiende afløst saa hurtigt, som de har Krav paa efter Loven af 1903, en Erstatning for det Tab, som nu vil blive dem paaført paa Grund af de af Krigstilstanden fremkaldte ekstraordinært høje Kornpriser. Endvi-

dere er der Lov af 10. Maj 1915 om Ændringer i Lovene af 28. Maj 1880 og 8. Maj 1908 angaaende Kreditforeninger for Ejere af mindre Ejendomme paa Landet. Loven af 1880 kunde kun komme til Anvendelse paa Ejendomme med Vurderingssum af 4000 Kr. og derunder. I 1882 ændredes 4000 til 6000, i 1904 blev Grænsen sat op til 8000 Kr. og i 1908 til 10,000. Nu er Grænsen bleven sat ved 12,000 Kr. for saadanne Ejendomme, hvortil der hører et Jordareal af mindst 1 ha, medens 10,000 Kr. stadig bliver Grænsen for Ejendomme med mindre Jordareal. Endvidere bemyndiger Loven Indenrigsministeren til at udvide Statens Rentegaranti for de af disse Kreditforeninger udstedte Kasseobligationer til ogsaa at gælde for $4\frac{1}{2}$ pCt.'s Obligationer, for saa vidt disse udfærdiges for Laan, stiftede senest til 11. December Termin 1920, til hvilken Tid det vel kan antages, at der atter vil være indtraadt normale Forhold paa Pengemarkedet.

Endvidere kan det nævnes, at Finansloven for 1915—16 har en samlet Bevilling paa Landbrugsministeriets Budget af 4,626,548 Kr. mod 4,427,763 Kr. i det foregaaende og 4,326,000 Kr. i det næstforegaaende Finansaar. Af Nybevillingerne kan fremhæves 22,217 Kr. til Havebrugsforsøgsstationer. Af de større Bevillinger i Finansåret 1915—16 kan nævnes: Veterinær- og Landbohøjskolen 616,957 Kr., Mergeltransport 263,000 Kr., Selskabet »Hedebruget« 70,000 Kr., Sandflugtens Dæmpning 228,090 Kr., Hedeselskabet 219,600 Kr. (foruden 4000 Kr. for Tilsyn med Selskabets Virksomhed og 53,000 Kr. som Tilskud til Plantager, der staar under dets Tilsyn), Planteavlens Fremme 387,836 Kr., Husdyravlens Fremme 796,500 Kr., Veterinærvæsenet 218,700 Kr., Præmiering af Husmandsbrug og Rejseunderstøttelser til Husmænd 118,000 Kr.

Selvfølgelig er der ikke afholdt internationale Kongresser eller Møder i 1915, og der vil sikkert hengaa nogle Aar efter Fredsslutningen, før de op-

tages paany. Derimod synes det internationale Landbrugsinstituts Virksomhed, mærkværdig nok, at forløbe normalt — i alt Fald har Instituttet i Fjor fortsat sine Publikationer i samme Omfang som i tidligere Aar.

Hvad Landbrugets Personalhistorie angaar, er Landbrugskandidat *N. Otto Nielsen* bleven ansat som Danmarks Landbrugskonsulent i Rusland, efter at han i 3 Fjerdingaar havde virket som Landhusholdningsselskabets Konsulent. Under de nuværende Forhold kan hans Arbejde foreløbig kun blive forberedende, men hans nøje Kendskab til russiske Forhold lover godt for, at han senere kan blive Landbruget til Nytte. Inden for Landbrugsorganisationerne er der Ønske om, at der ogsaa maa blive ansat en Landbrugskonsulent i Tyskland og herhjemme en Mand, der bl. a. kan virke som Mellemed mellem Landbruget og dets Konsulenter i Udlandet. — De samvirkende danske Landboforeninger har valgt Klitplantør *Pinholt* til Medlem af Statens Planteavlsudvalg og Fabrikant *N. Willemoes* til Medlem af Statens Maskinudvalg, og til Formænd for Hingsteskue-Kommissionen paa Sjælland og Tyreskue-Kommissionen i Mariibo Amt er udnævnt henholdsvis Gaardejerne *Søren Jensen*, Hyldegaarden, og *A. Chr. Petersen*, Karleby. Direktør *Ole Olsen*, Haslev, er bleven Formand for De samvirkende danske Andelsslagterier og Forpagter *Selchau Hansen*, Alslevgaard, for Danske Landboforeningers Frøforsyning, til hvis Direktør Konsulent *S. Sørensen* er valgt.

Sluttelig bør mindes de af vort Landbrug fortjente ledende Mænd, der er døde i 1915: Etatsraad *Rud. Schou*, Jægermester *F. Skov*, Sekretær *S. P. Petersen*, Gaardejer *M. S. Holm*, Etatsraad *Harald Branth*, Kammerherre *C. Lüttichau*, Kaptajn, Proprietær *H. Schroll*, Højskoleforstander *Anders Jørgensen* og Direktør *Blem*. Alle har været omtalte i Tidsskriftets forrige Aargang — eller omtales i nærværende Hefte —, og derfor skal

her kun fremhæves, at de har udrettet et stort og gavnligt Arbejde ikke blot inden for Foreningslivet, men ogsaa paa Husdyrbrugets, Hedesagens, Maskinbrugets, Regnskabsvæsenets og andre Omraader. Ogsaa for dem gælder det gamle Ord, at »Mænd skaber Historien«; paa forskellig Vis har de alle indskrevet deres Navne i vort Nutidslandbrugs Historie.

I halvandet Aar har nu hele Verden staaet under Krigens Stjernebillede, og selv naar den engang er ophørt, og Janus-Templets Porte atter er lukkede, vil Krigen sikkert for lange Tider sætte sine dybe Spor paa alle Omraader og ikke mindst paa Erhvervslivets. Ganske umuligt er det at sige noget sikkert om, hvorledes Produktions- og Handelsforholdene vil stille sig efter det store Ragnarok, og de Udtalelser, som allerede nu fremkommer herom, er kun Hypoteser, kun mere eller mindre løse Gisninger. Kun en Hypotese er saaledes den Paastand, man ofte ser fremsat, at efter Krigen vil en »national Økonomi« i langt højere Grad end hidtil blive knæsat, at for de store Staters Vedkommende vil Maalet blive i videst mulig Udstrækning at gøre sig økonomisk uafhængig af andre, være »sig selv nok«. Til Støtte for denne Hypotese henvises bl. a. til Udtalelser, der er fremkomne i Tyskland, hvor Spørgsmaalet »Weltwirtschaft« eller »Nationalwirtschaft« hyppig drøftes, og hvor efter Sigende Antallet vokser af Tilhængerne af en økonomisk Politik, hvis Maal skal være at gøre Tyskland saa vidt mulig uafhængig af andre Lande. Selvfølgelig, ræsonneres der, kan der af Hensyn til den tyske Industri ikke være Tale om helt at lukke Dørene i til Udlandet, men ved at udvide Beskyttelsen baade for Industri og Landbrug og ved hensigtsmæssige Foranstaltninger kan meget opnaas. Kendsgerningerne har vist, at de, der i sin Tid indførte Landbrugstolden, saa rigtigt. »Hvorledes — spørges der — vilde det nu

under Krigen have stillet sig med Nationens Ernæring, hvis vort Landbrug tidligere havde været prisgivet den billigere producerende udenlandske Konkurrence? Det maatte da være gaaet over til ekstensivere Driftsformer, som Tilfældet har været i England; da var vore Kornmarker blevne Græsgange, vore Græsgange Jagtrevirer og Golfpladser.« Ved forøget Beskyttelse bør det tyske Landbrug gøres endnu mere ydedygtigt, og af de faa Produkter, for hvis Overproduktion det har maattet søge Afsætning i Udlandet, kan og bør man søge at udvide det indenlandske Forbrug. »Vi har været henviste til Udlandet med vor Overproduktion af Sukker, men den Mulighed ligger nær at formindske vort Overskud ved en Forøgelse af Menneskenes og Dyrenes Forbrug i Indlandet. Østtyskland eksporterer store Rugmængder, men vi kan søge ved Transportlettelser af enhver Slags at lede en Del af Østens Overskud til de store Afsætningssteder i det vestlige og sydlige Tyskland. Vi har udført Kartoffler, men nu har Krigen lært os at bage et nærende Kartoffelbrød; dette Brød maa vi bevare, naar Krigen er forbi, og vi vil da ikke være henviste til Udlandet med vort Overskud og vil kunne formindske vor Hvedeimport i betydelig Grad« o. s. v. — Imod hele den Tankegang, der ligger bag ved slige Betragtninger, gøres det fra anden Side gældende, at efter Krigen vil det være af den største Betydning for den tyske Industri at skaffe dens Arbejdere billige Levnedsmidler ved Nedsættelsen af Landbrugsbeskyttelsen. Under Krigen har Arbejderne betalt Dyrtidspriser og baa-ret dens andre uhyre Byrder, og da Landbrugets Produktion er aftaget, blandt andet paa Grund af Kreaturbestændens Formindskelse, vil det være et Retfærdighedshensyn at lette det økonomiske Tryk for Arbejderne og ikke at forøge det. Maalet maa være at faa de agrariske Toldsatser hævede eller formindskede. — Men hvem kan sige noget bestemt om, i hvilken Retning Udviklingen vil komme til at gaa?

Og hvorledes vil Forholdene stille sig i England? Der

er dem, der mener, at en af Krigens Følger maa blive en nøjere Sammenslutning, ogsaa i toldpolitisk Henseende, af Moderlandet og Kolonierne, medens andre hævder, at da Storbritanniens Forsyning med Levnedsmidler har kunnet gaa uhindret for sig, vil et Hovedargument for at støtte Koloniernes Landbrug ved toldpolitiske Begunstigelser være skrinlagt. Men selv om England ikke gennemfører saadanne, kan Konkurrencen fra Kanada og Australien derfor alligevel godt blive haardere. Man vil i Storbritannien huske deres Loyalitet under Krigen, og det kan maaske blive en Modesag at købe Produkterne fra dem. Imidlertid vil England, hvorledes det end gaar, ikke kunne undvære Tilførslerne fra fremmede Lande — Indførselen alene fra Danmark udgør for Bacons Vedkommende op imod Halvdelen, for Smørrets omkring $\frac{2}{5}$ og for Æggenes $\frac{1}{5}$ af Bretlands samlede Indførsel af disse Produkter.

Eller der er dem, som gør gældende, at en af Krigens Følger vil blive et fattigt Europa med stagnerende Industri og Handel og deraf følgende stærkt formindsket Købeevne over for Landbrugets Produkter, medens andre gør den stik modsatte Anskuelse gældende, at man netop efter Fredsslutningen kan vente et stort Opsving i Handel og Industri, da der skal raades Bod paa den uhyre materielle Skade, Krigen har medført; og tjener Arbejderne godt, vil man kunne vente høje Priser paa Levnedsmidler, da de saa kun ser lidt paa, hvad deres Husholdning koster dem.

Saa ser man den Betragtning fremsat, at Kreaturbestanden er aftaget baade i de krigsførende og i de neutrale Lande; jo længere Krigen varer, desto mere vil den blive formindsket, og Følgen maa blive, at alle dyriske Fødemidler bliver dyre, og jo mere Krigen trækker i Langdrag desto dyrere. Men imod denne Betragtning gøres gældende, at det umaadelige Kapitaltab, Krigen forarsager, vil medføre, at efter Fredsslutningen vil Efterspørgselen efter Kapital langt komme til at overgaa Udbudet,

Pengenes Værdi vil derfor stige stærkt; men dette er ensbetydende med, at alle Varepriser vil gaa ned.

Betydning vil det selvfølgelig ogsaa faa, om Forbruget af de billige Surrogater, som mangfoldige nu er tvungne til at købe, vil holde sig efter Krigens Afslutning. Der er jo ingen Tvivl om, at t. Eks. Margarineforbruget har taget et vældigt Opsving, og Spørgsmaalet bliver da, om Margarinen paa Smørrets Bekostning har vundet sig en fast Plads i mange Husholdninger?

Er det altid vanskeligt at profetere om en fjærnere Fremtid, er det vistnok ganske umuligt under den Tragedie, der nu opføres paa Verdensscenen. En Mangfoldighed af vekslende, uberegnelige Faktorer spiller ind og gør al Beregning usikker. Hvor velmenende end de Raader, som nu og da gives med Hensyn til Planlæggelsen af Landbrugets Arbejde med kommende Tider for Øje, bør man derfor være varsom med at bygge for meget paa dem. Usikker har Landbrugets Stilling hidtil været under Krigen, usikker vil den vedblive at være, saa længe Verdensbranden raser, og det er usikkert, hvad Fremtiden bærer i sit Skød, naar Europa ikke længer genlyder af Kanontorden, men af Skalmøjens Fredstoner.

Den 1. Januar 1916.